

Diarienummer: LED 2019/338
Handling: 3

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Långsiktighet och stadga i arbetet framåt – en myndighet för romska frågor (Ds 2019:15)

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har anmodats att yttra sig över ovanstående promemoria. DO vill utifrån sitt verksamhetsområde lämna följande synpunkter.

Det är otvivelaktigt att det föreligger brister vad gäller romers tillgång till lika rättigheter och möjligheter och att romer alltjämt utsätts för omfattande diskriminering. DO delar därför utredningens bedömning att situationen är allvarlig, men saknar i utredningen en fördjupad beskrivning av de problem som utredningen vill komma till rätta med och som motiverar den, enligt utredningen, extraordinära åtgärder som förslaget att inrätta en särskild myndighet för ”romska frågor” innebär.

Inrättandet av en sådan särskild myndighet, med namnet Myndigheten för romska frågor, implicerar en utgångspunkt och ett synsätt som inte framstår som oproblematiskt utifrån ett diskrimineringsperspektiv. Historiskt har det inneburit att det är statens mer eller mindre välgrundade föreställningar om romer och ”det romska” som styrts åtgärder och hur de genomförts. Sett mot bakgrund av tidigare förd politik, och i ljuset av det pågående arbetet med regeringens strategi för romsk inkludering, förefaller liknande utgångspunkter och synsätt ha legat till grund för utredningens uppdrag och därigenom kommit att påverka såväl problemformuleringar som lämnade förslag.

Ett genom historien återkommande motiv bakom förföljelse, kontroll och säråtgärder har varit negativa föreställningar om romer och att romer setts som avvikande. Det här har inneburit och innebär att frågor som rör romer ofta ansetts och anses kräva en särskild romapolitik vid sidan av de ordinarie samhälleliga strukturerna. Den nu föreslagna myndigheten påminner så till vida om tidigare åtgärder som i stor utsträckning handlat om att staten försöker finna sÄrlösningar på vad som uppfattats som särskilda ”romska problem”, istället för att vidta åtgärder i syfte att säkerställa lika rättigheter och möjligheter.

När det kommer till särlösningar finns det anledning att iakttä en viss försiktighet eftersom särlösningar tenderar att leda till att oomtyckat fokus hamnar på den grupp som är föremål för särlösningen istället för på brister i ansvarigas förmåga och vilja att säkerställa tillgången till lika rättigheter och möjligheter och principen om icke-diskriminering. Säråtgärder riktade mot romer har varit återkommande inslag i politiken och handlat om såväl olika övergrepp i form av till exempel sterilisering och tvångsomhändertagande av barn, som om att staten, av allt att döma i syfte att förbättra romers situation, sett det som nödvändigt att utbilda tjänstemän om vad romer är för att dessa ska kunna medla mellan romer och samhällets institutioner, mellan romer och "icke-romer".

DO ser brister vad gäller romers tillgång till lika rättigheter och möjligheter och att romer alltför utsätts för omfattande diskriminering inom alla samhällsområden. Det är viktigt att dessa och andra problem synliggörs och beskrivs och att denna kunskap ligger till grund för de åtgärder som vidtas. Det kan till exempel handla om brister vad gäller romers tillgång till bostäder utan diskriminering, diskriminering av romer i mötet med socialtjänsten eller olaglig registrering av romer. Utifrån ett icke-diskrimineringsperspektiv är det i detta sammanhang emellertid viktigt att vara medveten om det problematiska i att använda alltför vaga problembeskrivningar och begrepp och initiera åtgärder som är alltför generaliserande och odifferentierade. Vagt beskrivna problembilder och generellt tillskrivna egenskaper riskerar att bli missvisande och på ett inkorrekt sätt definiera problem som till exempel "romska frågor".

För att komma till rätta med bristerna kan det i vissa fall krävas såväl starkare och tydligare lagstiftning som särskilda tillfälliga åtgärder. Det är dock viktigt att sådana åtgärder just är tillfälliga och handlar om att förändra befintliga strukturer. De bör dessutom ske i kombination med ett generellt och systematiskt arbete för att öka romers möjligheter att hävda och utkräva sina mänskliga rättigheter. DO har svårt att se hur ytterligare en statlig myndighet, som dessutom ges ett otydligt uppdrag med ett begränsat mandat i förhållande till problembilden, på ett effektivt och ändamålsenligt sätt ska kunna bidra till att komma till rätta med situationen. Önskvärt vore istället ett systematiskt och konsekvent arbete som utifrån situationen inom olika samhällsområden syftar till att säkerställa lika rättigheter och för alla, inklusive romer.

Vidare föreslår utredningen att Myndigheten för romska frågor inrättas såsom en nämndmyndighet vid en värmyndighet. Motivet till valet av myndighetsform är att en nämndmyndighet, enligt utredningen, möjliggör tydligt inflytande och delaktighet för romer både i själva verksamheten och i

styrningen av den. Enligt utredningens förslag ska ledamöterna i nämnden till minst hälften besitta ”romsk språk- och kulturkompetens”

– ett krav som sett i isolering skulle kunna ses som etniskt neutralt – men det är svårt att av promemorians innehåll dra någon annan slutsats än att vad som åsyftas är att dessa ledamöter ska ha romsk etnisk tillhörighet. DO vill i denna del understryka att frågan om delaktighet och inflytande inte kan anses säkerställd genom den ovanliga lösningen att skapa en etniskt grundad majoritet i ledningen för en statlig myndighet.

I promemorian redovisas bedömningen att DO inte bör fungera som värmyndighet för den föreslagna nämndmyndigheten. Fastän det kan konstateras att den föreslagna myndigheten föreslås få delvis överlappande uppdrag med DO i fråga om till exempel att synliggöra, samla och sprida kunskap om diskriminering och verka för att metoder utvecklas för att motverka diskriminering, delar DO utredningens bedömning på denna punkt.

Sammanfattningsvis vill DO understryka att det utifrån ett diskrimineringsperspektiv framstår som problematiskt med säråtgärder i form av särskilda etniskt grundade verksamheter vid sidan av befintliga ordinarie strukturer. Det kan enligt DO:s mening också starkt ifrågasättas om ett inrättande av den föreslagna Myndigheten för romska frågor utgör en ändamålsenlig och lämplig åtgärd för att komma till rätta med den allvarliga situation som romers bristande tillgång till lika rättigheter och möjligheter otvivelaktigt utgör.

Mot denna bakgrund avstyrker DO utredningens förslag.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsmannen Agneta Broberg efter utredning och förslag från experten Lars Lindgren. I den slutliga handläggningen har också utredaren Björn Brodin och chefsjuristen Mattias Falk deltagit.

Agneta Broberg
Diskrimineringsombudsman

Lars Lindgren
Expert